

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Α΄.-ΤΟΜΟΣ Α΄.

(Ὅτι ἐστὶ περὶ τοῦ ἄν ὀσιωτέρου ἀνθρώπου
βουλευόμενοι ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θιάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1879

ΕΚ ΤΗΣ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑΣ
ΤΟΥ GUSTAV TAULOW.¹

BIBLION A'.

ΚΕΦ. Δ'.

Ἄπο τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς ἀναμορφώσεως.

§ 111.

Μεταβολὴ τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰ κρείττω, κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα. — Καὶ ὑπῆρχε μὲν μέχρι τοῦδε ἡ Λατινικὴ ὡς γλῶσσα τῶν πεπαιδευμένων καὶ σοφῶν, ἀλλ' ἤδη ἤρξατο ἡ πρώτη κατὰ τοῦ λατινισμοῦ ἐθνικὴ ἀντίδρασις καὶ ἀντενέργεια. — Ὁ Δάντης — ὁ Βοκκάκιος — ὁ Πετράρχης (εἰσὶν οἱ κατὰ τοῦτο προεξάρχοντες). — Ἡ *lingua vulgaris* τῶρα ἀναφαίνεται ὡς τι τῶν οὐσιωδεστάτων, καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς λατινικῆς γλώσσης εἰς «*ἀρχαίαν κατοικίην*» (*lingua classica*) ὑπῆρξε τὸ πρῶτον κατόρθωμα ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς διδασκαλίας ἐν γένει. Οὕτω δὲ περαιτέρω παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη νὰ καταφύγη τις εἰς τὰς πηγάς. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναγεννᾶται Ῥωμαϊκὴ τις καὶ Ἑλληνικὴ ἀρχαιότης ὡς τι «*ἕτερον*» ἀπέναντι τοῦ παρόντος διακρινομένη. Μεγίστην πάλιν ὡς πρὸς τοῦτο σημασίην φέρει ἡ Φλωρεντία, μεθ' ἣν εὐθὺς ἔρχονται προεξέχουσαι ἐπίσης ἡ Ῥώμη ἢ Βενετία, τὰ Μεδιόλανα καὶ ἡ Φερράρα. Ἄπο τῆς μιᾶς δ' ἐπὶ τὴν ἄλλην τῶν πόλεων τούτων ἀλληλοδιαδόχως μεταναστεύουσιν οἱ φιλομαθεῖς καὶ πεπαιδευμένοι.

§ 112.

Ἄλλὰ μάλιστα δύο ἐξέχουσιν ἄνδρες, οἱ «κατ' ἐξοχὴν» μαθητῶν μορφωταὶ καὶ ἄριστοι διδάσκαλοι νὰ ὀνομασθῶσι δυνάμενοι. Ἰωάννης ὁ ἐκ Ῥαβέννης διὰ τὴν περὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν βαθυτάτην αὐτοῦ γνῶσιν καὶ πολυμαθῆ ἐμβρίθειαν καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς διὰ τὴν ἀκριβῆ περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα γνῶσιν αὐτοῦ καὶ τὴν μεγάλην αὐτοῦ πολυμαθειαν. Μεγίστην δὲ φέρει σπουδαιότητα καὶ σημασίαν ἡ Κωνσταντινούπολις ἕνεκα τῆς εἰς τὴν δύσιν μεταφορᾶς καὶ καλλιέργειας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα. Ὁ Χρυσολωρᾶς ἀπέρχεται ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου τῷ 1396 ἐγένετο διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. «Ἐπτακόσια παρῆλθον ἔτη, λέ-

¹ Ὅρα συνέχειαν ἐν σελ. 407.

γει τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἐξ ὅτου οὐδεὶς ἐγνώριζεν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἑλληνικὴν γραμματολογίαν, καὶ ὅμως καλῶς πάντες γνωρίζομεν, ὅτι «πᾶσα μάθησις καὶ ἐπιστήμη ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων ἔχει τὴν καταγωγὴν αὐτῆς». Ὁ Βικτωρίνος ἐκ Φιλτρίας¹ ὑπάρχει ὁ πρῶτος γνωματεύσας ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δεόν νὰ διδάσκηται πρὸ τῆς Λατινικῆς καὶ νὰ προτιμᾶται ταύτης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην μέγας γυμνασιακὸς διδάσκαλος ἐγένετο κυρίως ὁ Βαρῖνος², καὶ λίαν ἄξιος λόγου τυγχάνει διότι ἀπ' αὐτοῦ, δυνάμεθα ὀρθῶς καὶ ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν, ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν τὰ ἡμέτερα γυμνάσια ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἅμα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ διδάσκεται φιλολογίᾳ.

§ 113.

Ἐκτοστὲ δ' ἐλευθερίου ἀγωγῆς ἐθεωρεῖτο ἡ γνῶσις ἀμφοτέρων ἅμα τῶν γλωσσῶν. Καὶ οὕτως ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης ἡ νεωτέρα τῶν γυμνασίων ἐποχὴ.—Φιλομαθεῖς ἅμα καὶ *codices veteri* κατὰ μεγάλα ποσὰ ἀποδημοῦσιν εἰς Ἰταλίαν.—Μετὰ τοῦτο ἐπανέρχεται πάλιν ὁ Πλάτων—ἡ Πλατωνικὴ τῆς Φλωρεντίας Ἀκαδημία. — Βραδύτερον αἰτέχναι· διὰ τῆς συντόνου δὲ σπουδῆς καὶ μελέτης τῶν τελευταίων τούτων ἐπανακάμπτει ἐν γένει πάλιν, ἀναγεννηθεῖσα οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀρχαιότης.

§ 114.

Ἐπιρροὴ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τὴν Γερμανίαν. Ρουδόλφος Ἀγρικόλας. (*Rudolf Agricola*). Ρεϋχλίνιος (*Reuchlin* = Καπνίων, ὡς αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελλήνισεν). Ἐρασμος.—*latini homines*.—Ἡ ἐν Δεβεντρίᾳ (*Deventria, Deventer*) σχολή.—Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Ἡγιος (*Alex. Hegiuf*) λέγει τὸ περίφημον ἐκείνο· «τοῖς Ἑλλήσιν ἀφείλομεν πάντα».

§ 115.

Τρία εἰσὶ τὰ σπουδαῖα ἐν Γερμανίᾳ μέρη, ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων, καὶ κέντρα τῆς πνευματικῆς παιδείας καὶ μορφώσεως νὰ θεωρηθῶσι δυνάμενα· δηλ. ἡ Schlettstadt, ἡ Ἐϊδελβέργη καὶ ἡ Τυβίγγη (*Heidelberg, Tübingen*).—Τὰ σχολεῖα μεταμορφοῦνται πανταχοῦ οὐ-

¹ Τὸ κύριον τούτου ὄνομα εἶναι, ὡς γνωστὸν *Bittorino Ramboldini* συνήθως ὅμως ὀνομάζεται ἀπὸ τῆς πατρίδος αὐτοῦ *Feltre* (1378—1446).

² *Guarino* ἐπὶ πενταετίαν παρὰ τῆς Χρυσολωρᾶ μαθητεύσας καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει δ' ἔτι πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς διατρίψας. (1370—1460).

τως, ὅστε μεγάλη ἐδόθη ἐπὶ τὰ πρόσω ὄθησις τῆς νέας ἀγωγῆς καὶ παιδείσεως. Οἱ δὲ διευθύνται αὐτῶν, οἷοι ὁ Ἡγιος, ὁ Λάγγιος (Lange) ὁ Δρίγγενβέργιος (Dringenberg), ὁ Βούσχιος (Büsch), ὁ Βιμφλίγγιος (Wimphling) πάντα πόνον γενναίως ὑφίστανται, ὅπως ἀποβάλλωσιν ἀπ' αὐτῶν τὴν «*σχολαστικὴν διδασκαλίαν*» καὶ ἀντισταθῶσι τὴν κανονικὴν (*interpretationem classicorum*). Ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἰσὶν ἀπλῶς ἀρχαί, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ διδάσκαλοι ἔχουσιν ἀνάγκην μαθήσεως. Αὐτὸς δ' ὁ τόσον ἐξαικουστὸς σχόλαρχος Ἡγιος εἶναι ἀνάγκη πρῶτον ὁ ἴδιος νὰ διδάχθῃ περὶ «*σημασίας καὶ ἑτυμολογίας Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν λέξεων ἅμα δὲ καὶ περὶ συντάξεως*». Ἀλλ' ὅτι πανταχοῦ ἐν τοῖς γυμνασίοις ἀμφότεραι αἱ γλῶσσαι ἐδιδάσκοντο, παρατηρεῖ τις σαφέστατα ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Λουθήρου ἑρμηνείας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς Κόρινθους. (ιδ'. Λουθήρου ἔργα· μέρος Θ'. σελ. 405). «*Ἐπειδὴ ἅπαντα τῶρα τὰ μέλη τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος μανθάνουσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν . . . .*».

§ 416.

Κυρίως βρυδύτερον ἰδίᾳ δ' ἐπὶ Μελάγχθονος εἰσχωρήσας ἐφαρμόζεται ὁ ὀργανισμὸς τῶν διὰ τοὺς ἐπιστήμονας ὠρισμένων σχολῶν πληρέστερον. Τότε πρῶτον καταβάλλεται καὶ ὁ θεμελιῖος λίθος τῶν νῦν ὑπαρχόντων ἡμετέρων γυμνασίων, τότε δὲ κυρίως καὶ ἡ θεμελιώδης αὐτῶν διατυπῶνται μορφή. Ὁ Νειτχάμμερος (Niethammer) ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ «*ueber den Humanismus und Phélanthropismus*» ἐν σελ. 43 λέγει τάδε «*κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τῆς ἀναγεννήσεως τῶν παλαιῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν, ὅστις εἶχε δώσει τὴν θεμελιώδη αὐτοῦ μορφήν εἰς τὰ δημόσια ἡμῶν διδακτικὰ καθιδρύματα, τὴν ἔτι καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐν γένει ἰσχύουσιν . . . .*».

ΚΕΦ. Ε΄.

Ἀπὸ τῆς ἀναμορφώσεως μέχρι Φρειδερίκου τοῦ μεγάλου.

§ 417.

Ἐν γένει τὸ ἀναγκαῖον τῆς διαδόσεως τῶν σχολείων ἔνεκα τῆς ἀναμορφώσεως. — Ἐρως τοῦ Λουθήρου πρὸς τὰς ἀρχαίας γλῶσσας. Ἡ γνώμη αὐτοῦ ὅτι «*χωρὶς τῆς γνώσεως καὶ κατανοήσεως αὐτῶν τὰ ὑψηλά συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ἀτόμου, οὔτε νὰ ἐννοηθῶσιν οὔτε νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐν τῇ πράξει εἶναι δυνατόν. Ὁ καθολι-*

κὸς αὐτοῦ νοῦς· — φιλοσοφία, πειραματικά καὶ πραγματικά γνώσεις, μουσική.—Τὸ ἀπόφθεγμα αὐτοῦ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

§ 118.

Ἄλλ' ἂν καὶ ὁ Λούθηρος εἶχεν ἀρκετὸν νοῦν καὶ ἐνθουσιασμὸν ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τῶν σχολικῶν πραγμάτων, ἂν καὶ αἱ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ καὶ εἰς τοῦτον ἐπίσης τὸν κλάδον τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας διαμένουσιν ἀθάνατοι, πάλιν ὁμῶς κατ' ἐξοχὴν ὑπάρχει ὁ φίλος αὐτοῦ Μελάγχθων, ὁ δικαίως *præceptor Germaniæ* ἀληθῆς καὶ τῶν γυμνασιακῶν μετ' ἀπαραιμίλλου ζήλου ἐπιλαβόμενος.

Ἡ θέσις δ' αὐτοῦ πρὸς τὸ γυμνάσιον τῆς Νυρεμβέργης, καὶ ὁ ἐπὶ τῇ ἐγκαινιάσει τοῦ γυμνασίου τῆς πόλεως ταύτης ἐκφωνηθεὶς λόγος αὐτοῦ κατὰ τὸ 1526 λίαν ἐνδιαφέροντα ὑπάρχουσιν.

§ 119.

Ἐκτοτε ὁ Μελάγχθων διηνεκῶς προσκαλεῖται ὡς σύμβουλος πανταχοῦ εἰς τὰ τῶν γυμνασίων. Εὐθύς δ' ὁ ἴδιος καὶ διδακτικά συνέγραψε βιβλία. Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης γραμματικὴν κτλ. κτλ. Λέγει δέ που τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὅτι «αἱ κανονικαὶ σπουδαὶ ἀνεφάνησαν πάλιν πρὸς ἀνόρθωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ὅλης εἰς κατάπτωσιν καὶ παρακμὴν περιελθούσης θεολογίας».

§ 120.

Ἐπιρροή τοῦ Μελάγχθωνος ἐπὶ τοὺς φίλους καὶ μαθητάς αὐτοῦ, ὅσοι εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπεδίδοντο ἐπάγγελμα. Ὁ φίλος αὐτοῦ Καμεράριος (*Camerarius*) τοῦ ἐν Νυρεμβέργῃ γυμνασίου διευθυντῆς· διὰ τούτου ἰδίως παρωρμήθησαν οἱ δύο μεγάλοι γυμνασιακοὶ διδάσκαλοι ὁ Βλεντῖνος Τροστενδόρφιος (*Valentin Trozendorf*) καὶ ὁ Μιχαὴλ Νέανδρος, ὧν ὁ μὲν πρῶτος διευθυντῆς τοῦ ἐν *Godberg* σχολείου χρηματίσας ὑπῆρξε πνεῦμα ὅλως παιδαγωγικόν, ἅμα δέ πως καὶ αὐστηρόν εἰς τοὺς τύπους, ὁ δὲ δευτερός γυμνασιάρχης τοῦ ἐν *Ilferd* γυμνασίου.

§ 121.

Πρῶτος δ' εἶναι ὁ Τροστενδόρφιος ὁ καταστήσας τοῦ γυμνασίου τὴν θέσιν εὐθεῖαν καὶ ἄμεσον πρὸς τὸ πανεπιστήμιον. Ἐν τῇ σχολικῇ διατάξει τοῦ ἔτους 1548 λέγει τάδε «σκοπὸς τοῦ σχολείου εἶναι νὰ παρασκευάζωνται οἱ παῖδες, ὥστε μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτῶν νὰ δύνωνται νὰ σπουδάζωσιν ἐν ἀνωτέραις εἰδικαῖς σχολαῖς π. χ. θεολογικῇ, ἰατρικῇ, φιλοσοφικῇ καὶ νομικῇ».

§ 122.

Ἄλλα τοὺς πάντας ὑπερέβαλεν ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ἐν Στρασβούργῳ γυμνασίου κατὰ τὸ ἔτος 1538 Ἰωάννης Στούρμιος (Johann Sturm)· ἐντελεστάτην γυμνασιακὴν διάταξιν [πρόγραμμα] ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῷ «*de litterarum ludis recte aperiendis.*»

§ 123.

Ἐπὶ τούτου ἄρχεται ἰδίως ἡ μετὰ συνειδήσεως τῶν γυμνασίων διοργάνωσις. — Διαίρεσις γυμνασίων εἰς τάξεις. Προσέτι παρεδόθη εἰς ἡμᾶς ἀπ' αὐτοῦ προερχομένη καὶ εἰδήσις τῆς βαθμιαίας προόδου τῆς διδασκαλίας. — Εἰσάγονται αἱ ἐξετάσεις (*examina scholæ*) ὁμοίως ἡ διδασκαλία δραμάτων ἰδίᾳ τραγωδιῶν κτλ. κτλ. τώρα τὸ πρῶτον εἰσάγονται κτλ.

§ 124.

Ἡ δ' ἐπιρροή αὐτοῦ ἐπὶ τὴν διασκευασιν καὶ τὴν οἰκοδομήν τῶν γυμνασίων δὲν φέρει τόσην μεγάλην σημασίαν. — Ὁ αὐτὸς ἐπίσης ἔθηκε τὸν ὀργανισμὸν τῶν ἐν Lauingen Trübach Hornbach σχολῶν· ὁ δὲ μαθητὴς αὐτοῦ Schenk ἐτακτοποίησε τὸ ἐν Αὐγούστη (Augsburg) γυμνάσιον, ἐν ᾧ ὁ ἕτερος αὐτοῦ μαθητὴς ὁ Κρούσιος, τὸ τοῦ Meiningen. Ἄλλ' ὁ Στούρμιος εἶχε προσέτι ἰδιάζουσάν τινα ἐπιρροήν καὶ ἡ γνώμη αὐτοῦ εἶχε μεγάλην βαρύτητα ἐπὶ τὰς μετὰ ταῦτα γενομένας σχολικὰς διατάξεις ἀπὸ μέρους τῆς κυβερνήσεως. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὰ διδακτικὰ αὐτοῦ βιβλία εἶχον διαδοθῆ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Γερμανίαν.

§ 125.

Ὅ,τι ἀκόμη ὑπελείπετο πρὸς βασιμωτέραν καὶ ἐντελεστέραν ἀναδιοργάνωσιν τῶν γυμνασίων ἦσαν αἱ σχολικαὶ διατάξεις. Ἄλλα καὶ αὗται δὲν ἐβράδυναν πλέον νὰ φανῶσι. Καὶ :

ἀ μὲν ἐν Βυρτεμβέργῃ τῷ 1552 καὶ 1582 (ἀνεθεωρήθησαν τῷ 1660) ἐδημοσιεύθησαν τοιαῦται. Ἐν ταύταις εὐρίσκομεν «Γερμανικὰς σχολὰς» «Λατινικὰς σχολὰς» κτλ. ἅμα δὲ καὶ πληρυστέρας καὶ ἀκριβεστέρας εἰδήσεις «περὶ τῶν τάξεων τῶν σχολῶν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς διδασκομένων». Ἐπίσης δὲ καὶ «μοναστηριακὰς σχολὰς» ἀπλῶς εἰς ἱερέων καὶ ἱερωμένων μόρφωσιν ὠρισμένας ὡς καὶ τὸ «Τυβιγγαῖον ἴδρυμα» κατὰστημα παιδαγωγικὸν ἐν Στουτγάρδῃ ἐξ 6 τάξεων συνιστάμενον, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1689 εἰς γυμνάσιον μεταβληθέν.

β' δὲ ἐν Σαξωνίᾳ τῷ 1580. Αἱ σχολικαὶ αὗται διατάξεις εἰσὶν εἰλημμένα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω αὐτολεξεί. Οὕτως εὐρίσκομεν καὶ ἐνταῦθα «Γερμα-

νικὰς σχολὰς» διδασκαλεῖα ἰδιωτικὰ ἀτομικὰ (*Particularschulen*) ἀπὸ 6 τάξεις συγκείμενα. Πρὸς τοῖς ἀτομικοῖς δὲ τούτοις σχολείοις τάξεις ἄλλαι ἀνώτεραι, αἵτινες ν' ἀποτελῶσιν ἴδιον διδασκαλεῖον διὰ θεολόγους δὲν προσετίθεντο ὡς ἐν Βυρτεμβέργῃ, ἀλλὰ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ὑπῆρχον μόνον αἱ τρεῖς «ἡγεμονικαὶ καλούμεναι σχολαί» ἐν **Meissen, Grimma** καὶ **Schulpforta** δι' ἅπαντας ἐν γένει τοὺς μέλλοντας ἀνωτέρων οἰωνδῆποτε μαθημάτων σπουδαστάς. Ἐκεῖνοι δὲ πάλιν τῶν σπουδαστῶν ἐγίνοντο ἀποδεκτοί, ὅσοι εἶχον ἀποπερατώσει τοῦλάχιστον τὴν τρίτην τάξιν τῶν «ἀτομικῶν» σχολῶν. Τῷ 1773 δὲ ἐδημοσιεύθη ἐπιδιωρθωμένη καὶ ἐπηρεχμένη σχολικὴ διάταξις διὰ τὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας ὡς καὶ τὰ τῆς χώρας τῆς Σαξωνίας σχολεῖα, ἅτινα ἦσαν τρία τὸν ἀριθμὸν.

Καὶ γὰρ τῷ 1588 ἐδημοσιεύθη ἡ «*ratio et institutio studiorum societatis Jesu*». Καὶ αὕτη δ' ἔχει ἐπίσης τὴν μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὴν σχολικὴν διάταξιν ἥτοι τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῆς σχολῆς τοῦ Στουρμίου, ὡς καὶ ἡ σχολικὴ διάταξις τῆς Σαξωνίας καὶ Βυρτεμβέργης.

§ 126.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὁμιλεῖται ἡ Λατινικὴ γλῶσσα ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἐν ᾗ ἡ Ἑλληνικὴ λίαν παρημελήθη, οὕτω μείναισα ὀπίσω μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, ἂν καὶ ὁ Ἑρρίκος Στέφανος εἶχεν ἐκδόσει ἅπαντας τοὺς κανονικοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς ἐξαιρέσει τοῦ Ἀριστοφάνους μέγιστον τρέφων τὸν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔρωτα, ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς ὁποίας ἀσυγκρίτως πλειότερον ἢ ὑπὲρ τῆς Λατινικῆς εἰργάσατο. Ἄλλ' ὡς φαίνεται οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντες συγγραφεῖς δὲν εἶχον ἀκόμη ἀρκούντως εἰσχωρήσει εἰς τὰ σχολεῖα, ἅτινα καὶ ἐθεωροῦντο ἔτι ὡς *latinæ scholæ*, καθὼς πράγματι ἦσαν καὶ ὠνομάζοντο. Ἄλλως πράγματι ἀπὸ τῆς 15. ἑκατονταετηρίδος ἄρχονται τῆδε κάκεισε ἀναφερόμεναί τινες ἐπιθέσεις κατὰ τῆς Λατινικῆς γλώσσης καὶ τοῦ πρὸς ταύτην ὑπερβολικοῦ ἔρωτος. — Ἐν τούτοις ὅμως τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου ἡ πεποίθησις ὅτι «ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δεόν νὰ μανθάνηται πρὸ τῆς Λατινικῆς καὶ νὰ προτιμᾶται ταύτης» ἴσταται ὅλως μεμονωμένη χωρὶς τινος ἄλλου βοηθοῦ. Καὶ ἔσκωπτε μὲν ἤδη ὁ Ἑρασμος τοὺς τὸν Κικέρωνα πιθηκίζοντας, ἀλλ' ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ὁ «*Κικερωνιανός*» αὐτοῦ οὐδεμίαν ἐνεποίησεν ἐπὶ τοῦ Σπουργίου ἐντύπωσιν. Ποῦ λοιπὸν τώρα καταδείκνυνται αἱ πρῶται κατὰ τῶν γυμνασίων ἀποτελεσματικαὶ προσβολαί ;

§ 127.

Ἄνάγκη ὅπως κατανοήσῃ τις τὰς κατὰ τῶν γυμνασίων προσβολάς, ὁποῖαι αὐταὶ κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΓ'. καὶ τὰς ἀρχάς τῆς ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδος παρουσιάζονται, ἐπαναστρέψας νὰ διερευνήσῃ τοῦ χρόνου τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω τροπὴν, πῶς αὕτη δ.λ. τοῦ Βάκκωνος παρήχθη.

§ 128.

Αἱ ἄμεσοι τῶν χρόνων ἐξείνων κατὰ τῶν γυμνασίων προσβολαὶ παρουσιάζονται κυρίως ἐξεγειρόμεναι διὰ τοῦ Ῥατιχίου (Ratich). Ὁ Ῥαουμῆρος (Raumer) ἐν τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ τῆς παιδαγωγίας αὐτοῦ συγκεφαλαιοῖ τὰς προσβολάς ταύτας εἰς 16 λόγους· ἀλλὰ πάλιν τούτους τοὺς 16 δύναται τις νὰ συμπεριστείλῃ εἰς τὸν ἕνα τοῦτον «ὅτι τὰ humaniora ἀνακηρύττονται μόνον ὑπὲρ τῶν γνώσεων, ὅσων ἀνάγκη ἀπόλυτος ὑπάρχει, καὶ δι' ὧν ἀπλῶς ἡ εὐθεΐα τοῦ βίου κυρίως ζητεῖται. Ἐκ τούτου δὲ καὶ αἱ φράσεις «ποικίλα καὶ διάφορα τῆς μνήμης συμπιλήματα» «κρούειν ἐπὶ μεθόδου» «μανθάνειν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ» «διὰ τῆς μητρικῆς γλώσσης ἄρχεσθαι» κτλ.

§ 129.

Καὶ ὅμως οὐδεμία οὐσιώδης μεταβολὴ εἰσεχώρησε μέχρι τῆς Βεστωφελικῆς εἰρήνης. Τοῦναντίον οἱ δημοσιευθέντες μετὰ εἰρήνην ταύτην κανονισμοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκολουθεῦσιν ἀκόμη τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας τῆς ΙΓ'. ἑκατονταετηρίδος ὡς π. χ. οἱ σχολικοὶ κανονισμοὶ τῆς Φραγκφούρτης παρὰ τὸν Μοῖνον τῷ 1654.

§ 130.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδος τὰ γυμνασιακὰ λαμβάνουσι σπουδαῖον χαρακτῆρα. Οἱ μαθηταὶ χρεωστοῦσι μᾶλλον νὰ σιωπῶσιν ἢ νὰ ὀμιλῶσι κακῶς Λατινιστί, νὰ μανθάνωσι δὲ δι' ἐπιμόνου ἀναγνώσεως καὶ συντόνου μελέτης τῶν κανονικῶν συγγραφέων τὴν ὀρθοέπειαν καὶ ἀκρίβειαν ἐν τῷ λέγειν. Τὸ πρῶτον δὲ νῦν ἔρχονται εἰς χρῆσιν γερμανο-λατινικαὶ γραμματικαί· ἡ δὲ λατινικὴ γλῶσσα δὲν ἐπιβάλλεται πλέον εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ ὀμιλῆται καθ' ἑκάστην. Τῷ 1793 ὁ Θωμάσιος ἐδίδαξε δημοσίᾳ Γερμανιστί. Μέγα δὲ σχολικῶν διαταγμάτων πλῆθος δημοσιεύονται καὶ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀπαιτοῦσιν. Ἀθάνατος δὲ καὶ ἀείμνηστος θὰ διατελῇ ἡ ὑπηρεσία τοῦ Χριστιανοῦ Βολφίου (Christian Wolf), ὅτι Γερμανιστί ἐφιλοσόφησε· κατὰ τοῦτο δ' ἐν μέρει δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν αὐτὸν δεῦτερον Λούθηρον «τότε δύναται, ἔλεγεν, ἡ Λατινικὴ γλῶσσα ν' ἀποβῇ κανονικὴ δι' ἔθνος οἷονδὴποτε, ὅταν πρῶτον διὰ τὸ ἔθνος τοῦτο καταστῇ νεκρά».

ΚΕΦ. Γ'.

Ἀπὸ Φρειδερίκου τοῦ Μ. μέχρι τῆς σήμερον.

§ 131.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑποδηλωθεισῶν τούτων ἀντιδράσεων, εἰς ἃς καὶ τοῦτο προσθετέον, ὅτι καὶ ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα εἶχεν ἀρχίσει νὰ εἰσχωρῆ καὶ νὰ διαδίδηται καὶ εἰς τὰ γυμνάσια, ἀναφαίνεται Φρειδερίκος ὁ Μ. μεθ' οὗ κολοσσαία παρουσιάζεται τῶν γραμμάτων ἢ ἐπὶ τὰ κρείττω τροπῇ. Οὐσιώδεις καὶ λίαν ἀξίας λόγου πηγὰς εἰς κατανόησιν τῆς παιδαγωγικῆς διαμορφώσεως κατὰ τὸν χρόνον Φρειδερίκου τοῦ μεγάλου ἔχομεν τοῦ Νειτχαμμέρου τὴν συγγραφὴν «*Der streit des Philanthropismus et Humanismus in der Theorie des Erziehungsunterrichts unserer Zeit,*» καὶ τοῦ Ἐγγέλου τὴν «*κρίσιν περὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.*» Ἐν τούτοις πρὸ τοῦ Μ. Φρειδερίκου δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη τόσον οὐσιώδεις καὶ σημαντικαὶ πραγματικαὶ ἀντιφάσεις· καὶ παρουσιάζεται μὲν ἐπ' αὐτοῦ πῶς ἤδη ἔτοιμος ὁ πραγματισμὸς (*Realismus*) ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἀλλ' ὅμως τῆς δημοτικῆς συνειδήσεως καὶ ἰσχυρότατος λόγος. Καὶ πῶς λοιπὸν κατορθοῦται τοῦτο ;

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΚΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑ.

Le peuple qui a les meilleurs écoles est le premier peuple ; s'il ne l'est pas aujourd'hui, il le sera demain.

J. SIMON—L'École.

Ὅταν ὁ Πλάτων, ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ἀρξάμενης κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀκοσμίας καὶ ἀποσυνθέσεως τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀπесύρετο ἐν τῷ ἀσύλῳ τῆς ἰδίας σκέψεως καὶ ἀτομικότητος, διὰ δὲ τῆς εὐρείας αὐτοῦ διανοίας ἐδημιούργει νέον κοινωνικὸν κόσμον, τολμηρὰν σύνθεσιν πολιτικῆς ἰδέας, καὶ ἔγραψε τὴν *Πολιτείαν*, τὸ ὑψιπετέστερον τοῦτο προϊόν τῆς πολιτικῆς συλλήψεως πάντων τῶν αἰώνων, ξένον ἐν τούτοις πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἀξιώσεις τῆς πραγματικότητος, διετύπου τὴν ἀκόλουθον πρὸς τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ καὶ τὰς κατόπιν γενεὰς νοουθεσίαν: «Ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυναῖσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς καὶ τοῦτο εἰς ταύ-